

Anvisningarna och bedömningen tar sin utgångspunkt i Grunderna för läroplanen för gymnasiet (2003, s. 178). I historieämnet förväntas det att examinanden skall kunna såväl begrepp och centrala händelser som att han eller hon skall ha en självständig förmåga att kombinera och göra slutledningar. Observera att det bland uppgifterna finns gränsöverskridande uppgifter, sådana som överskrider gränserna för både kurser och läroämnen. I huvudsak är två uppgifter hämtade ur de obligatoriska och en ur de fördjupade kurserna. En s.k. jokeruppgift är det högre krav på än på en vanlig uppgift, men enligt rådande bedömningspraxis avviker poängskalan från skalan för en vanlig uppgift först i den övre ändan av bedömningsskalan (från 4 poäng).

Uppgift 1.

Det gäller att tolka en tabell som speglar befolkningsutvecklingen i Europa. Det viktiga här är att tolka tabellen i stora drag utan att förlora sig i detaljer, för frågan spänner över en synnerligen lång tid. Fundamentalt för svaret är den explosionsartade befolkningstillväxten. Examinanden ska ange de mest påtagliga vändpunkterna i befolkningsutvecklingen (t.ex. Romarrikets fall, digerdöden, lilla istiden, religionskrigen, industrialiseringen, andra världskriget). Dessutom ska examinanden försöka hitta några viktiga förklaringar, såsom förändringar i klimat och tillgång på föda, den jordbrukstekniska utvecklingen, krig, epidemier, den medicinska utvecklingen och de förbättrade hygieniska förhållandena. I de mest förtjänstfulla svaren ska företeelserna knytas till sin egen tid och inte bara räknas upp. Speciellt positivt är det naturligtvis att kunna analysera själva den statistiska metoden (t.ex. skalans förändring över tid, vilket påverkar figurens form).

Uppgift 2.

Det viktiga här är att känna till och beskriva vilka centrala drag som från det mänskliga livets synpunkt sett kännetecknar å ena sidan en medeltida stad och å andra sidan en stad från slutet av 1900-talet. Ett svar kan sålunda ta upp t.ex. bostäder, gator, trafik, miljön med dess hälsosamhet och säkerhet. En analys av orsakssammanhang, dvs. av levnadsförhållandena och förändringarna i dem, höjer värdet på svaret. Företeelser av konsthistorisk art (t.ex. stilriktningar inom stadsarkitekturen) har betydelse bara i den mån de gäller städerna som livsmiljöer. En beskrivning av vardera typen av städer utan någon som helst jämförelse och motiveringar ger på sin höjd ett tillfredsställande poängtal.

Uppgift 3.

Frågan mäter förmågan att gestalta den förändrade världsbilden och världsåskådningen vid nya tidens början samt individens bidrag till förändringen. Märkesmannen eller -kvinnan kan lika väl vara en företrädare för vetenskap och konst som för något annat livsområde (t.ex. en religiös reformator, en politisk påverkare, en upptäcktsresande, en fältherre eller en kulturmeccenat). Det väsentliga här är förmåga att bedöma förändringen, vilket innebär att ett bra svar kräver en uppfattning om såväl den tidigare världsbilden och världsuppfattningen som om förändringens natur. I ett tillfredsställande svar namnges en person, som placeras in i ett tids- och verksamhetssammanhang. Ett berömligt svar kräver en närmare analys av märkesmannen/kvinnan och verkningarna av den förändring han eller hon har bidragit till.

Uppgift 4.

Uppgiften utgår från kursen Internationella relationer, men innehåller dessutom stoff från Den europeiska människan. Poängtalen för undermomenten anger respektive svårighetsgrad. Ett tillfredsställande svar ska kunna tolka symbolerna på bilden (Davidsstjärnan, militaristisk och ekonomisk påtryckning) och den situation som bilden framställer. Det gäller att behandla faktorer som t.ex. den ekonomiska krisen och nazistpropagandan samt judefientliga åtgärder (t.ex. handelsbojkotter, begränsningar i judarnas liv, ghetton, raslagar, gatuvåld och koncentrationsläger). En liten del av judarna lyckades fly från Tyskland (t.ex. vetenskapsmän och konstnärer). Ett berömligt svar tar fasta på det totalitära systemet som tillskyndare av förföljelser och rötterna till antisemitismen. Likaledes gäller det att klargöra hur åtgärderna skärptes under 1930-talet och under kriget. Några klarade sig undan förföljelserna genom att gå "under jorden", vara verksamma inom motståndsrörelserna.

Uppgift 5.

Uppgiften ger examinandena en möjlighet att visa vad han eller hon vet om ett problemområde inom internationell politik: kapprustningen som konsekvens av maktkampen mellan stormakterna. Det är en omfattande fråga som kräver att examinandena kan "se skogen för bara träd". Begreppen och händelserna på den grundläggande nivån är följande: militärallianserna och kärnvapnen, de viktigaste kriserna (t.ex. Berlin, Kuba) och avspänningspolitiken. Examinanden kan fördjupa sitt svar genom att kombinera och bedöma t.ex. utvecklingen av kärnvapenteknologi, de strategiska brännpunkterna i världen (t.ex. Mellanöstern, Berlin), fördelningen av de militärpolitiska intressesfärerna på olika kontinenter mellan USA och Sovjetunionen, nedrustningssträvandena och Sovjetunionens fall.

Uppgift 6.

För ett berömligt svar på frågan ska man kunna tillämpa sina kunskaper om en brytningstid i Finlands näringsliv och koppla samman dem med materialet i statistiken. För ett tillfredsställande svar ska man behandla faktorer som påverkat utvecklingen av handeln både på landsbygden och i städerna och relatera dem till den förändring som framgår av statistiken. För landsbygdens del handlade det bl.a. om fri handel och ökade inkomster (skogsaffärer och mjölkhushållningsprodukter), för städernas del om arbetstillfällen inom industrin och ökad folkmängd. I ett mer fördjupat svar ska man visa en mer omfattande förståelse av sambandet mellan förändringarna i det ekonomiska livet och utvecklingen av inrikeshandeln. De inkomster som var en direkt och indirekt följd av industrialiseringen samt strukturförändringen av lantbruket möjliggjorde en höjd levnadsstandard och en ökad efterfrågan. Vidare kan man ta fram bl.a. den ökade tillgången på fabriksgjorda produkter, utvecklingen av kommunikationerna och pengarna som vann insteg som betalningsmedel och som gjorde det lättare att bedriva handel samt övergången från självhushållning till bytes- och penninghushållning.

Uppgift 7.

Här är det fråga om en klart integrerande uppgift som går i riktning mot geografin. Poängsättningen av de enskilda momenten ger examinanden en uppfattning om svårighetsgraden. Svaret på a) kan ta fasta på t.ex. den kilform södra Finland har jämfört med nuvarande form samt placeringen av sjöar och älvar. De delar av Finland som vetter mot Sverige är bättre kända än avlägsna bygder. Ett mer analytiskt svar kan ta fasta också på t.ex. skalornas och mätteknikernas betydelse samt den förändrade kartprojektion. I b) ska uppmärksamhet fästas vid Finland som Sveriges "periferi" och förpost mot öster (säkra gränser, Sveriges vapen som gränsmarkörer). Naturenliga näringar dominerar bilden, och även vattenvägarna är viktigt. Det finns gott om olika slag av viltbråd, och kartan avbildar också säljakt och fiske. Också den verbala informationen (t.ex. landskapen) är förtjänstfull i sig. Mycket annat kan dessutom utläsas av kartan, men för ett berömligt svar ska man kunna förena informationen på kartan med kunskap som inhämtats i läroböcker.

Uppgift 8.

Uppgiften är inriktad på kursen Kulturmöten. Materialet anknyter till 1600-talets Nordamerika, men uppgiften har ett upplägg som allmänt sett mäter förmågan att läsa dokument och jämföra dem med varandra. Uppgiften mäter också färdigheten att komprimera tänkesätt som kommer fram i dokument och att jämföra dem med möten mellan en europeisk och en icke-europeisk kultur på ett område som examinanden får välja själv. Uppgiften består av tre moment som poängsätts i enlighet med kravnivån. I ett tillfredsställande svar gäller det att kunna reda ut skribenternas syn på den indianska och den franska kulturen och att klargöra hur t.ex. européerna i olika mötessituationer har satt sig över icke-europeiska folk. Ett berömligt svar ska vidare reda ut t.ex. europeisk missionsverksamhet, inplantering av västerländska seder i ursprungskulturer (bl.a. utbildning) och utnyttjande av ursprungsfolk som arbetskraft. Det räknas som förtjänstfullt att reflektera över skribenternas retorik och motiv.

Uppgift +9.

Uppgiften är en jokeruppgift, som mäter förståelsen av innehållet i *tre* skilda dokument, tolkningen av dokumenten i förhållande till varandra och inplaceringen av dem i ett politisk-idéhistoriskt sammanhang. Uppgiften fördelar sig således på tre moment, som poängsätts i förhållande till svårighetsgraden. Ett tillfredsställande svar uppfattar den grundläggande skillnaden mellan tillspetsade samhällskonflikter och en möjlighet till avspänning (Marx & Kautsky gentemot Bernstein). Det redogör för splittringen av rörelsen i en revolutionär, en kommunistisk och en socialdemokratisk linje. Ett berömligt svar ska analysera hur skribenterna (närmast Bernstein) uppfattade att olika faktorer i ekonomin kan påverka samhällsutvecklingen. Ett sådant svar tar fasta på att uttalandena har gjorts vid olika tider och att detta kan ha betydelse för tonen i texten. Det ska också granska något land (t.ex. Finland, Tyskland, Ryssland) med avseende på splittringen av arbetarrörelsen i detta land och vilka drag som var utmärkande för arbetarpartiernas strävanden.

Uppgift +10.

Den här jokeruppgiften ger examinandena en möjlighet att visa förmåga att läsa utrikespolitiska dokument och förmåga att analysera en av de viktigaste händelsekedjorna i Finlands historia. Poängfördelningen ger en antydning om omfattningen av de förväntade svaren på respektive moment. Moment a) förutsätter förståelse av budskapet i dokumenten, b) en jämförelse av det politiska innehållet i dem och samlade slutsatser, c) ska ge uttryck för en vidare beläsenhet. I a) öppnar dokumenten för åtminstone följande tolkningar: Molotov låter förstå att Finland har fientliga avsikter och beskyller Finland för att ha gripit till vapen. Oki Räisänen avvisar beskyllningen genom att hänvisa till parternas inkommensurabla resurser. Genom att skärpa tolkningen kan examinandena av Molotovs text sluta sig till att Moskva tänkte avsluta förhandlingarna och inleda krig. I b) förväntas examinandena av dokumenten kunna utläsa hur kritiskt läget var. Molotov anser att förhandlingsvägen har nått sitt slut, medan Finlands regering för sin del försöker vinna tid för förhandlingar. Det var också en fråga om stormaktens prestige. Svaret kan fördjupas genom att förhandlingarna sätts in i det allmänna förloppet av förhandlingarna med Moskva. I c) skall examinandena i ett längre tidsperspektiv behandla orsakerna till de strandade förhandlingarna mellan Finland och Sovjetunionen samt den internationella politiska bakgrunden till vinterkriget (t.ex. det hemliga tilläggsprotokollet till Molotov-Ribbentrop-avtalet). Examinandena förväntas också känna till antagandena om den provocativa karaktären hos skotten i Mainila.